

СЕКЦІЯ 7. АНАТОМІЯ, ФІЗІОЛОГІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

УДК 616-092: 502

ЕТІОЛОГІЯ ЕНДЕМІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ЛЮДИНИ

Л. А. Остапчук, І. П. Онищук

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, Україна

Одним із основних екологічних критеріїв стану природного середовища є здоров'я та самопочуття населення, відповідно їх погіршення відноситься до пріоритетних медико-соціальних проблем сучасності. Від моменту свого народження і до смерті, людина контактує з абіотичними та біотичними компонентами середовища (повітрям, водою, ґрунтом, рослинами, тваринами, мікроорганізмами тощо). Життєдіяльність людського організму перебуває у безперервному динамічному взаємозв'язку з чинниками навколишнього середовища і ця взаємодія не повинна порушувати його адаптаційних механізмів, а лише активувати їх [3, 5].

Проблеми впливу чинників навколишнього середовища на здоров'я та організм людини протягом тривалого часу привертала увагу багатьох науковців. Зокрема, деякі аспекти впливу екологічних чинників на самопочуття та здоров'я людини відображені у працях В.Г. Бардова, А.І. Горової, О.П. Вітовської, Н.І. Коцур, О.І. Тимченко, О.В. Линчак, Л.П. Козак, В.І. Федоренко та ін. [2, 3, 5]. Протягом останніх років в Інституті гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва проведено численні дослідження взаємозв'язку якості навколишнього середовища та стану здоров'я населення [3].

Етіологія захворювань та паталогічних станів людини може бути різною. Захворювання, які пов'язані з різкою нестачею або надлишком певних хімічних елементів у воді чи ґрунті тієї чи іншої географічної місцевості, називають ендемічними (Табл. 1). Деякі ендемічні захворювання також можуть виникати і внаслідок незадовільних побутово-гігієнічних умов життя населення (погане водопостачання, забруднені стоки, ґрунти) [2].

Таблиця 1

Територіальний розподіл ендемічних захворювань людини в Україні

Ендемічне захворювання	Географічна територія
<i>Ендемічний флюороз</i>	гірські райони України, Полтавська обл.
<i>Ендемічний зоб</i>	Карпатський, Прикарпатський і Придністровсько-Придунайський регіони
<i>Ендемічний карієс</i>	по всій території України
<i>Сечокам'яна хвороба</i>	
<i>Водно-нітратна метгемоглобінемія</i>	
<i>Залізодефіцитна анемія</i>	

Фтор є загальноновизнаним мікроелементом який необхідний для нормальної життєздатності організму людини. Він потрапляє в організм людини через споживання питної води, з продуктами харчування та через

атмосферне повітря. За вимогами [1] ГДК вміст фторидів у питній воді має становити 0,7 – 1,5 мг/л (0,7 мг/л – південні та західні області України, 1,2 – 1,5 мг/л – центральні та північні області). Надходження їх в організм у перевищених дозах негативно позначається на здоров'ї людини. Згідно даних [6]. Перевищений вміст фтору призводить до деструкції зубної емалі, зниження імунітету, порушення обміну речовин та зсідання крові. В окремих випадках, може призводити до хвороб опорно-рухового апарату. За геохімічними даними, на території України підвищення вмісту фтору та його активних форм відзначено у гірських районах України та Полтавській області [4, 5, 6].

На відміну від ендемічного флюорозу, ендемічний карієс зубів виникає при недостатньому вмісті фтору у питній воді (до 0,5 мг/л). Недостатнє надходження фтору знижує міцність емалі та руйнує дентин. Окрім того, можуть розвиватися різні захворювання травної системи через погіршення пережовування їжі [6].

Причиною поширення водно-нітратної метгемоглобінемії серед населення є споживання води з концентрацією нітратів понад 50 мг/л. Нітратне передозування пов'язане з утворенням високого рівня метгемоглобіну в крові та розвитком ціанозу крові, що призводить до гіпоксії. У групі ризику передусім перебувають діти до трьох років, а також населення сільської місцевості, яке споживає воду із колодязів [2, 5]. Підвищений вміст нітратів у воді також пов'язують із антропогенним впливом людини на довкілля.

Збільшення маси та розмірів щитоподібної залози внаслідок дефіциту йоду в організмі називають ендемічним зобом. Ця патологія є однією з найпоширеніших на Землі. На території України є найбільш характерною для Буковини та територій, які зазнали впливу наслідків аварії на ЧАЕС. Етіологія захворювання – нестача йоду в ґрунті, воді та продуктах харчування. Добова потреба організму в йоді у нормі становить 100 мкг, тоді як в ендемічних місцевостях його надходить менше 50 мкг [1, 5].

Література

1. ДСанПіН 2.2.4-171-10. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#n25> (дата звернення: 09.10.2022).
2. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. 488 с.
3. Коцур Н. І. Екологічні ризики і здоров'я людини: сучасні проблеми та шляхи розв'язання. *Молодий вчений*. 2016. № 9. С. 91-94.
4. Крижанівська А. Є., Савчук Л. Я. Навколишнє середовище – визначальний чинник здоров'я населення екологічно-кризових районів. *Наук. вісник Івано-Франківського нац. техн. ун-ту нафти і газу*. 2014. №1. С. 36-42.
5. Основи екології людини : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. Д. Бойчук та ін.; за заг. ред. проф. Е. М. Солошенко. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. 546 с.
6. Тригуб В. І. Фізіологічна роль фтору: медико-географічні аспекти (огляд літератури). *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 2 (18). С. 93-99.